

Sort Gul Rød

SKAGENSMALERNES RAMMER OG FISKERNES BY

Teksthæfte
alle alderstrin

Sort Gul Rød. Skagensmalernes rammer og fiskernes by

Undervisningsmaterialet handler om skagensmalerne, om Skagen by og om livet i byen i skagensmalernes periode. Det sætter fokus på den lokale historie, der sættes i perspektiv i forhold til den nationale kunst og historie og international udvikling. Perioderne sort, gul og rød, betegner tre faser i byens udvikling. Perioderne har taget deres farve efter de mest anvendte byggematerialer i tiden. Materialet lader eleverne på en selvstændig og aktiv måde opleve malerier og historiske genstande som indgang til at diskutere, forstå og fortolke deres egen historie og samtid.

Undervisningsmaterialet

Det samlede materiale indeholder et fælles teksthæfte og flere hæfter med opgaver ind delt efter alderstrin. Da materialet er lavet i et samarbejde mellem Nordjyllands Kystmuseum og Skagens Kunstmuseer, er teksthæftet fælles for begge museer, men opgavehæfterne er forskellige.

Undervisningsmaterialet er lavet i forbindelse med udstillingerne *Sort Gul Rød. Skagensmalernes rammer og fiskernes by*, der frem til

december 2016 kan ses på Skagens Museum og Kystmuseet Skagen, men kan bruges uafhængigt af disse. Det er to forskellige udstillinger, men med samme overordnede tema som supplerer hinanden. Det er en fordel at have set udstillingerne før man løser opgaverne, men ikke en forudsætning. Kystmuseet Skagens opgaver skal løses på eller umiddelbart efter et besøg på museet, mens Skagens Museums materiale også kan bruges uafhængigt af et besøg på museet. Hvis man ønsker at arbejde mere grundigt med temaet, kan bogen *Sort Gul Rød. Skagensmalernes rammer og fiskernes by* anbefales. Den kan købes på museerne og i Skagens Kunstmuseers webshop.

Introduktion

Skagens arkitektur og historie er spændende, farverig og fyldt med sammenstød og møder mellem mennesker. For eksempel møder mellem lokale fiskere og berejste kunstnere. To grupper mennesker som sammen og på hver sin måde, har sat deres præg på byen og ikke mindst de fysiske rammer, som den dag i dag er en væsentlig og meget synlig del af Skagen.

Findes der noget, som hedder et ægte skagenshus, og hvordan ser det i så fald ud? Hvilken farve har det, og hvis det er gult, hvad er så den helt rigtige gule? Hvad lavede ham vestjyden Ulrik Plesner heroppe nordpå? Kan man stole på de billeder, som skagensmalerne malede? Hvad er det for nogle "blonder", der er på de røde tage? Myter, gode vandrehistorier, gætterier og historier er der mange af, når det handler om Skagens arkitekturhistorie.

Her tages der afsæt i de tre fastforankrede byggehistoriske perioder sort, gul og rød, som strækker sig fra omkring 1800 og frem til afslutningen på skagensmalernes æra i

1930'erne. Perioderne er farvede af de mest udbredte byggeformer og bygningsmaterialer, sorttjæret træ, pudsede og gulkalkede mure og røde mursten, men dækker også over tre forskelligartede perioder i byens levede historie.

De tre perioder er et pædagogisk greb, der kan hjælpe med at give en ramme for forståelse af Skagens fysiske og arkitekturhistoriske udvikling. Virkeligheden er selvfølgelig meget mere nuanceret. Huse, byggematerialer, erhverv, transportmidler og andet skifter, men naturligvis ikke alt sammen på én gang. De tre perioder peger hen imod vigtige trin i Skagens udvikling og tager afsæt i samspillet mellem by, folk, erhverv (fiskeri) og omverden. Den kulturelle udvikling foregår løbende, og kulturtræk, som er fremkommet i én periode, kan sagtens leve videre som elementer i den efterfølgende.

Perioderne overordnet set

Sort (indtil 1875)

Indtil slutningen af 1800-tallet var det kun slotte, herregårde, kirker, klostre og store købmandsgårde, der var bygget af solide mursten. Mange mennesker i Danmark boede i simple træhuse. I egne med adgang til mursten var bindingsværkshuse almindelige. Der var stråtage overalt i landet.

I Skagen var de ældste huse sorttjærede træhuse med stråtage uden skorsten. Fiskernes robåde, som man brugte til fiskeri, var også sorttjærede. Alle mænd var fiskere og fiskede direkte fra stranden. Familien arbejdede sammen om at transportere, rense og salte fisk, reparere og lave fiskeredskeer. Skagen var næsten selvforsynende, men kunne få varer fra omverdenen, når der strandede skibe. Der var ingen landevej, havn eller jernbane til Skagen. Men Skagen lå et godt sted, for langt op i 1800-tallet var havet den vigtigste transportvej. Det var hurtigt og nemt at sejle med varer og mennesker. Transport med hestevogn på landeveje gik langsomt, og jernbanenettet var ikke bygget endnu. Derfor lå Skagen et sted, hvor man ret tit så fremmede sø- og handelsfolk.

Dansk kunst i perioden op til 1875 var præget af *guldalderen* og derefter *nationalromantikken*. Dansk guldalder er betegnelsen for kulturlivet omkring 1800-1850. På baggrund af samtidens nationale og økonomiske krise dannede fremtrædende personligheder en harmoniserende ideologi indenfor naturvidenskab, filosofi, maleri, litteratur mm. Her blev det fædrelandet, det nære, det uproblematisk og romantiske fremhævet. Især efter nederlaget ved Dybbøl i 1864 forstærkedes den danske nationalromantik. I forhold til skagensmalernes billeder er guldalderens billeder derfor mere glansbilledeagtige. Man ser ingen beskidte fødder eller huller i tøjet hos guldaldermalerne.

Gul (1875-1907)

I 1850erne udbrød der kolera i mange byer i Danmark, også i Skagen. Årsagen var meget dårlige hygiejniske forhold i og omkring hjemmene. Derefter bestemte staten at husene i Danmark skulle forbedres. Derfor blev boligerne i Skagen lidt efter lidt ombygget i slutningen af 1800-tallet. Nogle af de gamle ydervægge blev revet ned og erstattet af mursten, som blev kalket gule, hvide eller

rosa. Der kom lidt tagsten og skorsten på tagene, og efterhånden blev vinduerne lavet, så de kunne lukkes op. Så mange af husene på det tidspunkt lignede et kludetæppe sammensat af forskellige materialer og farver. På trods af begyndende fremgang inden for fiskeriet og udvikling efter jernbanens anlæggelse til Skagen i 1890, var Skagen stadig et samfund med fiskeri fra stranden og mange dårlige, kolde og små boliger til store og børnerige familier.

Det moderne gennembrud betegner hele den udvikling, der fandt sted i perioden 1870-1890 inden for både kunst, litteratur, teknologi og naturvidenskab. Det moderne gennembrud var en tid fuld af modsætninger. Det var kapitalismens og de store finansmænds tid. En tid, hvor de store industrier og virksomheder grundlagdes. Samtidigt så man begyndelsen på arbejderbevægelsen, klassekampen og fagforeningerne, kampen for demokratiet, for kvindebevægelsen og for frisindet. Den nye teknologi, der blandt andet medførte jernbanenettets udvikling, bragte nye livsmønstre med sig. Det var blevet nemmere at rejse ud, så nye strømninger fra Europa kom hurtigere til landet. Alt det nye

satte tydelige spor i arkitekturen, moden og livsformerne. Skagensmalerne var en del af det moderne gennembrud i Danmark, men gennembruddet var i starten af den gule periode svær at få øje på i Skagen.

Rød (1907-1930)

Fra omkring år 1900 blev der i mange byer i Danmark bygget helt nye huse. Den industrielle udvikling var godt i gang, og mange mennesker flyttede fra landet og ind til byerne, hvor der var jernbane, havne og arbejdspladser. Derfor var det nu ikke længere kun de mest velhavende danskere, der havde råd til at bo i murstenshuse med tegltag, en eller to skorstene og en lille have. Også i Skagen skød der helt nye kvarterer op med rødstenshuse. Skagen havde endelig fået en havn, og hverdagen blev meget lettere for fiskerfamilierne i Skagen. Havnen betød også, at der opstod flere forskellige arbejdspladser:

bådeværfter, værksteder, vodbinderier, kontorer, hoteller, sygehus, skole og efterhånden også fiskeindustrier, som blev populære arbejdspladser til især kvinder.

Skagensmalerne var en gruppe af unge danske og udenlandske kunstnere, der rejste til Skagen i slutningen af 1800-tallet for at male landskabet, fiskerne og hinanden. Og for at være en del af et fællesskab med ligesindede kunstnere. De dannede en kunstnerkoloni i Skagen, der havde sin storhedstid i 1880'erne og 1890'erne. Her var fokus på naturalisme og friluftsmaleri, hvilket for skagensmalernes vedkommende med små variationer varede ved indtil 1930'erne, hvor de sidste gik bort. Naturalismen, og dermed også friluftsmaleriet, var en forudsætning indenfor det moderne gennembruds maleri, for at sætte fokus på, hvordan verden i virkeligheden så ud uden at være forskønnet.

Skagensmalernes rammer og fiskernes by

for at træet ikke skulle rådne. Tagene var tækket med strå, som man skar i klitterne og moserne omkring Skagen. Der var tit store huller i tagene, som man måtte lappe med træstumper, lærred eller hvad man nu havde. Hele landskabet fra Frederikshavn-Hirtshals og til Skagen (Skagen Odde) er opbygget af sand, og derfor var tag- og mursten dyre luksusvarer, fordi de er lavet af ler og skulle sejles hertil langvejs fra. De fleste huse havde derfor ingen muret skorsten, men bare et hul i tagrygningen til røg og gnister fra køkkenets ildsted. Sådan et hul kaldes for et lyrehul. I Danmark kender man til lyrehuse tilbage i bondestenalderen 4.000-1.700 f.v.t.

Inde i de små huse boede familierne tæt sammen i ganske få rum. Der var hverken lys, varme eller bad. Toiletbesøg klarede man på en potte eller udenfor. Skagboerne sov tre eller fire i hver seng, hele livet. Det var almindeligt for børn at have syv-otte eller flere søskende, og meget ofte havde man også sine bedsteforældre boende i samme hus. Hønsehus og fåresti var tit en del af husets indretning.

Alle mænd var fiskere, og fiskeriet foregik

Sort

Indtil omkring 1875 var Skagen en by af huse, som lå tæt ved stranden, spredt imellem sandklitterne. Her var ingen høje træer, veje, fortove eller haver med stakitter omkring. Smalle sandstier førte fra husene ned til stranden og havet, som var arbejdspladsen. Næsten alle husene var små og lave

træhuse. Træet stammede fra de mange skibe, som strandede ved Skagens kyster. Skibene var bygget af træ, eller havde måske lasten fyldt af tømmer. Både det strandede skib og dets last blev solgt videre til skagboerne og udenbys handelsfolk.

Husenes udvendige træbeklædning kaldes for fjællebeklædning. Den tjærede man sort,

med åbne robåde direkte fra stranden og ret tæt ved kysten. Hele familien hjalp med til at rense, salte og tørre fisk hele sommeren, fra tidlig morgen til sen aften. Børn hjalp bedsteforældrene med at rense, reparere og lave fiskegarn, pigerne lærte at karte og spinde uldgarn, strikke og sy tøj til hele familien, lave mad, passe småbørn og gamle. Så snart drengene var 14-15 år, blev de sat til at fiske sammen med de voksne og blev ved indtil de var omkring 60 år. Alle drenge og mænd var dygtige til at arbejde med og snitte i træ, da næsten alle fiskeredskaberne var hjemmelavede og af træ. Der var ingen landevej eller jernbane til Skagen, så man gik eller kørte med hestevogn langs stranden – eller sejlede hertil, hvilket var det allernemmeste, hvis man ville til Skagen.

De første skagensmalere kom til Skagen i 1870-75, altså da den sorte periode sang på sidste vers. Det var malerne Laurits Tuxen, Karl Madsen, Holger Drachmann, Frits Thaulow, Carl Locher, Viggo Johansen og Michael Ancher. Flere af dem gik stadig på kunstakademiet, hvor undervisningen fokuserede på det nationale og det nydelige billede af Danmark. Eleverne blev derfor opfor-

dret til at tage ud i alle dele af landet og male landskabet i sommerpausen. I Skagen fandt de et lille fiskerleje, hvor industrialiseringen og det moderne liv i byerne endnu

ikke var nået ud. Fordi livet, fiskerne og husene var så anderledes end i de store byer, syntes kunstnerne netop, at det var malerisk. De vendte derfor tilbage flere år i træk.

FRITS THAULOW: FISKER SØREN THYS HUS, SKAGEN. (1879). SKAGENS KUNSTMUSEER

Gul

Fra omkring 1875 blev nogle af de sorte træhuse i Skagen lidt bedre, større og mindre brandfarlige at bo i. Myndighederne krævede at husene skulle være bygget af mursten og have teglsten og skorsten på

taget. Derfor blev de gamle træhuse i Skagen lidt efter lidt bygget om. Men det gik langsomt, for de allerfleste fiskerfamilier havde ikke mange penge. Så husene havde tit både de gamle sorte træfacader og noget af det slidte stråtag på en del af huset, samtidig med at huset fik nye mure og lidt tagsten på

den anden del af huset.

De mursten som skagboerne havde råd til at købe, var ikke i god kvalitet og kunne tage skade af vejr og vind. Derfor kalkede man murstenene på ydersiden af huset. Kalken kunne være hvid, rød, rosa eller gul. Flere huse fik også nye og større vinduer, som kunne lukkes op, og der blev flere steder bygget små lokumshuse ved husene, så man ikke behøvede at bruge potte eller grave huller ude ved gavlen, når man skulle på toilettet.

Fiskerne begyndte at tjene lidt flere penge i løbet af 1800-tallet. Frederikshavn Havn, som ligger 40 km fra Skagen, blev bygget i 1810. Så nu kunne Skagens fiskere købe store fiskekuttere og fiske langt fra Skagen med større og bedre fiskegarn. I nogle fiskerfamilier indrettede man i de år huset med en "fin stue" med polstrede møbler og tæpper på gulvene. Den stue blev kun brugt ved helt særlige lejligheder.

Det har altid blæst meget i Skagen, og husenes nye og dyre tegltage kunne tage skade under en storm. Så for at "klistre" tagstenene godt fast og gøre taget vind- og vandtæt,

gik man op på loftet og tætnede rundt om hver tagsten indefra med mørtel. Det kaldes at understryge taget. Dér hvor tagstenene ligger på gavlmuren og langs tagryggen, må man ud på ydersiden af taget for at tætné. Til slut gjorde man den udvendige mørtel endnu mere holdbar ved at kalke over med hvid kalk. Disse hvide kanter på tagene kaldes for hvidtede kantforskællinger. Det var ikke kun i Skagen man brugte det, men også andre steder i Danmark og mest i områder, hvor det blæser meget.

Selvom der var fremgang for fiskeriet var der stadig igen havn i Skagen. Der blev stadig fisket fra stranden af de fiskere som ikke havde kuttere. Fiskene blev rensat og saltet af kvinder og børn hjemme ved husene, som man havde gjort det i mange, mange år.

På grund af den lidt gammeldags malestil, man lærte på kunstakademiet i København, rejste mange af de unge skandinaviske kunstnere i perioder til Paris. Her lærte de naturalismen og firluftsmaleriet at kende. Firluftsmaleriet betød, at man skulle mere ud i landet at male. Derfor samlede kunstnerne sig i kunstnerkolonier rundt omkring i Europa.

Det var her, de skandinaviske kunstnere fandt på, at samle sig i Skagen. Karl Madsen og Michael Ancher havde jo allerede været

der, og de to blev især igangsættere for kolonien.

I slutningen af 1870'erne blev skagensmalerne for alvor aktive indenfor det moderne gennembrud. Karl Madsen beskrev senere, at de blev inspireret til *en højere grad af ærlighed, sandhed og naturalisme*. Kunstnerne blev meget optaget af at skildre de hårdtarbejdende fiskere på stranden. Deres gamle,

sorte robåde, det hvide sand og det brusen-
de hav var nogle af deres yndlings motiver.
For slet ikke at tale om de små sorte træhu-
se, der var ved at forsvinde, og især de gule
huse som så flotte ud sammen med den blå
himmel.

I 1890 blev der anlagt en jernbane fra Frederikshavn til Skagen. Jernbanen blev en stor succes. Vogne fyldt med friskfangede fisk blev kørt ud af byen og med tilbage til Skagen kom badegæster, varer og byggematerialer. Blandt de nye byggematerialer var mursten. Ikke de gamle, sarte og dårligt brændte, men nye, hårdtbrændte sten, som man ikke behøvede at kalke over.

Rød

I 1907 blev Skagen Havn indviet. Nu kunne Skagens fiskere for alvor komme i gang med at få bygget bedre huse, fiske med store fiskekuttere og tjene gode penge. Der blev bygget fiskepakhuse, kontorer og værksteder på havnen. I stedet for at fiskernes egne familier skulle rense og salte fiskene hjemme ved husene, var det nu havnenes arbejdere, der overtog det hårde og tunge arbejde med at håndtere og transportere fisken. Derfor betød havnen, at livet ændrede sig meget for alle i Skagen. Flere skagboer fik nu mere tid og overskud, og i årene omkring havnens anlæggelse, blev der bygget butikker, banker, apotek, skole og hoteller på byens hovedgade.

Unge fiskerfamilier flyttede væk fra de lave, ombyggede, gamle huse og købte i stedet en tom grund i de nye kvarterer. Her byggede de et helt nyt og rummeligt hus af hårdtbrændte mursten, som ikke behøvede at blive kalket over for at holde. Tit var der også et muret udhus ved siden af til bryggers, tørverum og lokum. Selvfølgelig var der et nyt tegltag på husene og skorsten. De nye villaer fik have med hvidt stakit omkring, og der blev plantet træer og blomster.

Arkitekt Ulrik Plesner var en af de første i byen til at bygge store, røde murstensbygninger endda i to etager. Det var blandt andet Havnemesterboligen, der huser turistforeningen i dag, Brøndums Hotel og Skagens Museum. Thorvald Bindesbøll tegnede fiskepakhuse, og Thorvald Jørgensen tegnede Skagens Badehotel på Grenen.

Arkitekterne blev en del af kunstnerkolonien, der også omfattede forfattere, musikere og kongeparret. Skagensmalerne var efterhånden blevet ganske anerkendte kunstnere med gode indkomster, og flere af dem købte derfor hus i Skagen. Blandt andre Holger Drachmann, Anna og Michael Ancher, P.S.

Krøyer, Laurits Tuxen og Carl Locher. Det var både sommerboliger og helårsboliger. Men fælles for alle, på nær en, var, at de flyttede ind i gamle skagenshuse, der daterede helt tilbage fra den sorte periode.

Her indrettede de sig med personlig stil, som det var moderne for tidens kunstnere. Udvendig satte de deres mærke med store ateliervinduer, der var helt uundværlige for arbejdende kunstnere.

HOLGER DRACHMANN: SKAGENS GREN. 1907. SKAGENS KUNSTMUSEER

Afslutning

Skagensmalernes guldindrammede værker hænger i dag på Skagens Museum, som siden museets stiftelse i 1908 har samlet flittigt ind af de produktive kunstneres malerier. Museet etablerede sig i Krøyers Hus i 1911, og i 1928 stod Skagens Museums nye bygning færdig i Østerby, tegnet af Ulrik Plesner. Siden er to af byens kunstnerhjem også blevet indrettet til museer – Drachmanns Hus i 1911 og Anchers Hus i 1967 – og her kan man få et unikt og ganske realistisk indblik i, hvordan kunstnerne boede og arbejdede. Man kan træde ind i deres stuer, soveværelser, køkkener, spisekamre, atelierer – ja selv Drachmanns toiletværelse kan man få adgang til, ligesom man også kan studere hans fez og hans kappe på nært hold. Her er masser af autenticitet, sjæl og historier.

Som stor kontrast til de rummelige og smukke kunstnerhjem kan man på Kystmuseet Skagen træde indenfor i to ydmyge fiskerhjem, som viser hvordan en rig og en fattig fiskerfamilie har boet helt frem til omkring år 1900. Begge huse er indrettet med tunge, skæve og slidte hjemmelavede møbler. Husenes få og trange rum giver et uforglemmeligt indtryk af, hvordan de børnerige

fiskerfamilier har kæmpet for at skabe en rimelig tilværelse. I kvarteret lige omkring Kystmuseet kan man se, hvordan de gamle sorte træhuse i årenes løb er blevet om- og tilbygget, så de i dag en velholdte, gule huse i grønne haver.

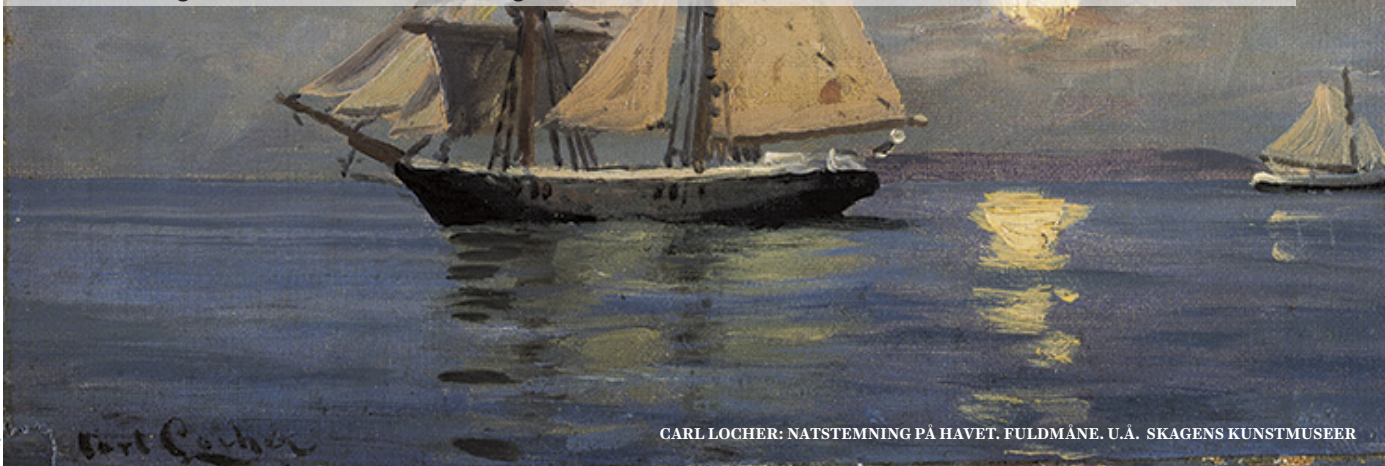
Byens øvrige kunstnerhjem er i privateje, men de er her endnu, og går man en tur i byen, kan man ikke undgå at støde på dem og bemærke de karakteristiske ateliervinduer, som var så vigtige i forhold til de arbejdende kunstneres behov for lys. Disse kunstnerhjem vidner om en vigtig epoke i Skagens historie, en epoke hvor kunstnere fra nær og fjern, udland og indland strømmede til Skagen, indtog og levede i byen, formede den, skabte historie, skabte hjem og ikke mindst arkitektur og malerier indrammede i guld.

Karl Madsen, der blev Skagens Museums første direktør i 1929 skrev samme år denne betragtning:

Da Drachmann paa Skagen i 1879 på en Penetegning søgte at gengive en Midsommernats første Morgengry, tilføjede han Verset:

***Naar Sol gaar ned og Alting bliver stille
og Alting synes, dødt, at falme hen,
da gaa til Havet, som til Livets Kilde;
af Havet straalder Morgenens frem igen.***

Det er jo heller ikke udelukket, at der kan oprinde en ny glansfuld Dag for Malerkunsten paa Skagen. Ingen kender Fremtiden.

Tidslinje. Skagen & malerne

DEN SORTE PERIODE

- 1413: Skagen får købstadsrettigheder af Erik af Pommeren
- 16-1700-tallet: Sandflugt, tilbagegang i fiskeriet, oversvømmelser sygdomsepidemier i Skagen
- 1627: Vippefyret opstillet på Fyrbakken
- 1672: 1004 indbyggere
- 1747: Det Hvide Fyr bygges
- 1781: 650 indbyggere
- 1795: Sct. Laurentii Kirke (senere Den Tilsandede Kirke) rives ned pga. sandflugt
- 1833: Maleren Martinus Rørbye besøger Skagen for første gang
- 1840: 1632 indbyggere
- 1841: Skagen Kirke opføres efter tegninger af C.F. Hansen
- 1848: Maskinfabrik Andreas Jensen starter, laver dæksspil (til ophaling af fiskegarn) til fiskefartøjer
- 1850: Vej fra Frederikshavn til Skagen påbegyndt, de sidste 20 km Skagen køres langs stranden
- 1853: Koleraepidemi hærger
- 1858: Det Grå Fyr opføres
- 1859: H.C. Andersen besøger Skagen
- 1870: Laurits Tuxen kommer til Skagen
- 1871: Karl Madsen kommer til Skagen

DEN GULE PERIODE

- 1872: Holger Drachmann, Frits Thaulow og Carl Locher besøger Skagen for første gang
- 1874: Michael Ancher og Karl Madsen besøger Skagen
- 1875: Viggo Johansen besøger Skagen for første gang
- 1875: Skagboerne begynder at bygge lokummer ved husene
- 1878: De første Skagen fiskere anskaffer sig sejlkuttere til fiskeri langt ude i Skagerrak
- 1879: Røntveds vodbinderi fremstiller for første gang fiskegarn af maskinspundet bomuld i Skagen
- 1880: Michael Ancher og Anna Brøndum bliver gift
- 1880: 1954 indbyggere
- 1882: Krøyer og Oscar Björck kommer til Skagen
- 1883: Anna og Michael Anchers datter Helga bliver født
- 1884: Familien Ancher flytter ind i huset på Markvej
- 1885: Indre Missionsk vækkelse, missionshus bygges
- 1887: Marie Triepcke (senere Krøyer) besøger Skagen
- 1890: Jernbanen mellem Frederikshavn og Skagen åbner
- 1895: Marie og P.S. Krøyer overtager det gamle byfogedhus i Skagen Vesterby
- 1898: Skagen Badehotel på Grenen indvies

1901: 2438 indbyggere
 1901: Skagen Borgerskole, senere Kappelborgs skolen, bygges
 1902: Første vejbelysning, 21 petroleumslygter, sættes op i Skagens hovedgade
 1901: Familien Tuxen køber Madam Bendsens Hus i Vesterby
 1902: Holger Drachmann køber hus i Skagen
 1905: Skagen Apotek åbner
 1906: 2936 indbyggere
 1906: Skagen Turistforening stiftes

1907: Skagen Havn indvies og kutterne får efterhånden motorer
 1907: Fiskepakhuse bygges
 1908: Skagens første biograf åbner
 1910: Skagen Kirke udvides efter tegninger af Ulrik Plesner og Thorvald Bindesbøll
 1913: Skagens Avis begynder at udkomme
 1913: 500 års købstadsjubilæum i Skagen
 1913: Anchers hjem på Markvej udvides efter tegninger af Ulrik Plesner

DEN RØDE PERIODE

1914: Kongevillaen Klitgården tegnet af Ulrik Plesner indvies
 1916: Skagen Sygehus indvies
 1917: Efterhånden anlægges der fortove langs hovedgaden
 1918: Elektricitetsværket åbner
 1925: Sct. Laurentii Vej, hovedgaden i Skagen, asfalteres
 1926: Vejnavne og -skilte indføres i Skagen
 1927: Skagen Fortidsminder oprettes. Museet er i dag en del af Nordjyllands Kystmuseum
 1928: Skagens Museum (tegnet af Ulrik Plesner) åbner på Brøndumsvej med Karl Madsen som direktør
 1930: 4048 indbyggere
 1932: Vejen mellem Skagen og Ålbæk asfalteres
 1935: Anna Ancher og Viggo Johansen dør
 1936: Karen Blixen skriver en del af *Den afrikanske farm* på Brøndums Hotel
 1938: Skagens Badehotel brænder. Grenen fredes

Danmark & verden

DEN SORTE PERIODE

- 1792: Lov om at der skal plantes på klitområder i Danmark for at forhindre sandflugt.
- 1871: Den jyske længdebane(jernbane) føres frem til Frederikshavn.
- 1833: Slaveriet afskaffes i Det Britiske Imperium
- 1839: Fotografiet opfindes
- 1845: Galathea-ekspeditionen påbegynder sin verdensomsejling
- 1847: Danmarks første jernbanestrækning indvies mellem København og Roskilde
- 1849: Grundloven underskrives af Kong Frederik den 7.
- 1850: Levi Strauss laver sit første par cowboybukser
- 1851: Den første verdensudstilling åbner i London
- 1852: Det Danske Redningsvæsen oprettes
- 1857: Den første elektriske belysning tændes i København
- 1859: Darwin udgiver bogen *Arternes oprindelse*
- 1864: Slaget ved Dybbøl Mølle i Sønderjylland. Danmark afstår Slesvig, Holsten og Lauenborg
- 1865: USA afskaffer slaveriet
- 1869: Suez-kanalen åbner
- 1871: Georg Brandes begynder sine forelæsninger ved Københavns Universitet

DEN GULE PERIODE

- 1874: Monet udstiller billedet *Impression, soleil levant* i Paris. Billedet giver navn til impressionismen
- 1875: Danske kvinder får adgang til universitetet
- 1876: A.G. Bell opfinder telefonen
- 1879: Henrik Ibsens skuespil *Et dukkehjem* har urpremiere på Det kongelige Teater
- 1881: Herman Bang idømmes en bøde for romanen *Håbløse slægter*, der betegnes som pornografisk
- 1882: Brygger Carl Jacobsen åbner sin første lille skulpturudstilling for publikum
- 1885: Danmark får sin første kvindelige læge, Nielsine Mathilde Nielsen
- 1888: Jack the Ripper hærger i London. Mordene opklares aldrig
- 1889: Eiffeltårnet opføres til verdensudstillingen i Paris
- 1894: Det første træk-og-slip toilet installeres i København
- 1895: W.C. Röntgen tager det første røntgenbillede
- 1896: De første moderne Olympiske Lege afvikles i Athen.
- 1896: Henry Ford laver sin første bil. Ford T modellen introduceres først i 1908
- 1897: Indvielse af Ny Carlsberg Glyptotek i København

1900: Sigmund Freud udgiver bogen *Drømmetydning*

1901: Parlamentarismen indføres i Danmark

1903: Brødrene Wright gennemfører den første flyvning i en motoriseret maskine

1905: Albert Einstein udtænker relativitetsteorien

1911: Den Hirschsprungske Samling åbner

1912: Titanic synker i Nordatlanten. Over 1500 omkommer

1914: Første verdenskrig starter. Sluttes 1918

1915: Danske kvinder får politisk valgret

1917: Danmark sælger De Vestindiske Øer til USA

1918: Den spanske syge dræber i løbet af to år mindst 50 millioner mennesker på verdensplan

1922: Den første danske radioudsendelse bliver transmitteret fra København

1922: Niels Bohr modtager Nobelprisen i Fysik

1924: Danmark (og verden) får sin første kvindelige minister, Nina Bang

1927: I USA vises den første talefilm *The Jazz Singer*

1928: Penicillin opdages af Alexander Flemming

1929: Det store krak på børsen i New York

1932: Første offentlige danske tv-visning

1936: Danmarks mest populære brætspil *Matador* produceres for første gang

1939: Anden verdenskrig starter

1940: Danmark besættes af tyske tropper

P.S. KRØYER: SOMMERAFTEN PÅ SKAGEN SØNDERSTRAND. 1893 SKAGENS KUNSTMUSEER

Litteratur

Sort Gul Rød.

Mette Harbo Lehmann og Henrik Gjøde Nielsen (red.): *Sort Gul Rød. Skagensmalernes rammer og fiskernes by*. Skagens Kunstmuseer og Nordjyllands Kystmuseum 2016. (72 sider)

Generelt om skagensmalerne

Lisette Vind Ebbesen og Mette Bøgh Jensen (red.): *Skagensmalerne – Introduktion til skagensmalerne og Skagens Museum*. Skagens Museum 2009. (63 sider)

Lise Svanholm: *Malerne på Skagen*. Gyldendal 2001. (272 sider)

Mette Bøgh Jensen: *At male sit privatliv. Skagensmalernes selviscenesættelse*. Skagens Museum 2005. (260 sider)

www.skagensmuseum.dk – Her kan man læse mere om museets historie, skagensmalerne, de enkelte kunstnere og deres værker.

Skagens Museums app til iOS og Android – gratis at downloade – her kan du se masser af skagensmalernes billeder og læse om værkerne og kunstnerne. Der er også lydfiler og videoer. (Fungerer også fint på tablets)

Generelt om fiskerne

Lars Holst: *Skagen - Fisk, folk og by. Skagen Fortidsminder*. (30 sider)

www.kystmuseet.dk

Kystmuseets app “Kyst Guide” – gratis at downloade – her kan du læse mange flere fængslende fortællinger om både synlige og usynlige lævn langs kysten i det nordligste Danmark.

Om undervisningsmaterialet

Forfattere: Mette Harbo Lehmann, Skagens Kunstmuseer og Ane Bjerg Thomsen, Kystmuseet Skagen, 2016.

Undervisningsmaterialet kan frit kopieres til undervisningsbrug.

